

ANTRAS SKYRIUS

Spenseriai gyveno atskiruose kambariuose. Turėjo abu po septyniasdešimt metų, gal net daugiau. Tačiau dar sugebėjo džiaugtis gyvenimu, nors jis jau aiškiaiėjo į pabaigą. Žinau, jog taip sakyti negerai, bet aš nieko bloga neturiu galvoj. Tai yra aš daug galvojau apie senį Spenserį ir juo daugiau galvojau, juo labiau stebėjausi, kurių velnių jis dar gyvena. Jis buvo žiauriai nusenęs, visas susimetęs į kuprą, ir kai klasėj prie lentos jam iškrisdavo kreida, kuris nors mokinys iš pirmo suolo turėdavo paimti kreidą nuo grindų ir paduoti jam.

Mano supratimu, tai klaiku. Bet, iš šalies pažiūrėjus ir per daug nesigilinant, buvo galima pagalvoti, kad senis dar laikosi. Antai vieną sekmadienį jis pasikvietė mane su keliais kitais mokiniiais į svečius, pavaišino karštu šokoladu, o paskui parodė mums tokią seną, apspurusią Navachų skarą, kurią juodu su misis Spenser

buvo pirkę iš vieno indėno Jeloustono parke. Tik aklas būtų nematęs, kad seniui tas pirkinys žvėriškai patiko. Štai ką aš turėjau galvoj. Suprantat, tokie iškriošę pūzrai kaip senis Spenseris, viena koja kape, o dar sugeba džiaugtis nusipirkę kažkokią skarą.

Durys buvo praviros, bet aš vis vien pasibarškinau, iš mandagumo ar kaip ten. Juk aš ir taip jį mačiau. Jis sėdėjo dideliam odiniam krėsle, suvystytas į tą pačią skarą, apie kurią ką tik pasakojau. Pakėlė galvą pasižiūrėti, kai pasibeldžiau.

— Kas ten? — klyktelejo. — Tu, Kolfildai? Eikš, eikš, vaikeli!

Visur jis klykaudavo, tik pamokose, tiesa, ne. Kartais net imdavo nervinti.

Vos įėjęs, ėmiau gailėtis, kad atėjau. Senis skaitė „Atlantik manthli“. Aplink, kiek akys užmato, — vien piliulės, vaistų buteliukai, ir dvokia „Vikso“ lašais nuo slogos. Liūdnas vaizdas. Aš apskritai ligotais žmonėmis nesižaviu. Bet užvis liūdniausia, kad senis

Spenseris buvo apsivilkęs tą savo seną, nudryžusį chalata, kurį jis nešioja turbūt nuo pat gimimo dienos. Nemėgstu žiūrėti į tokius senus kelmus su pižamom ir chalatais. Amžinai sudžiūvusios jų krūtinės atvėpusios, o jau kojos! Tos senių kojos — gal matėt kada pliaže ar kitur — nusišėrusios, baltos kaip lavonų...

— Laba diena, sere, — sakau. — Gavau jūsų raštelį. Labai ačiū. — Raštelyje jis mane prašė, kad važiuodamas atostogų užsukčiau atsisveikinti: jis žinojo, kad po švenčių Pensy manęs nebebus. — Jums nereikėjo siųsti raštelio. Aš ir taip būčiau užėjęs atsisveikinti.

— Sėskis, vaikeli, ana ten, — sako senis Spenseris. Sėstis reikėjo ant lovos. Aš atsisėdau.

— Kaip jaučiatės, sere? Tebekankina gripas?

— Vaikeliuk, jeigu man būtų bent kiek gerėliau, turėčiau šauktis daktaro,— sako senis Spenseris. Ir pats ėmė juoktis iš savo sąmojaus. Kad ėmė kikenti — kaip išprotėjęs! Pagaliau išsijuokęs

atsitiesė ir sako: — Kodėl tu ne stadione? Man regis, šiandien svarbios futbolo rungtynės.

— Taip, finalinės. Buvau pasižiūrėti. Bet, matot, mes su fechtuotojais buvom Niujorke, ką tik grįžom,— sakau. Velnias, ta jo lova — ne lova, o akmuo!

Staiga senis pasidarė kažkoks velniškai rimtas. Žinojau, kad taip bus.

— Tai išvažiuoji iš mūsų, ką?— sako jis.

— Taip, sere. Atrodo, kad taip.

Tada jis ėmė senu papratimu linksėti galvą.

Kaip gyvas nesu matęs, kad kas taip ilgai linksėtų kaip senis Spenseris. Ir niekad negalėjai suprasti, ar jis linksi be perstojo dėl to, kad visą laiką ką nors mąsto, ar kad jau toks nusenęs ir ničnieko nebenutuokia.

— Ką tau sakė daktaras Termeris, vaikeli?

Manau, kad judu, taip sakant, pasišnekučiavote?

— Taip, gana ilgai. Išbuvau jo kabinete kokias dvi valandas. — Ir ką jis tau sakė?

— Na... kad gyvenimas — tai lošimas ir panašiai... Ir kad lošti reikia garbingai, pagal taisykles... Jis labai maloniai su manim pakalbėjo. Tai yra nesitrankė, nieko. Tik sakė, kad gyvenimas — lošimas ir panašiai. Na, žinot.

— Gyvenimas tikrai yra lošimas, vaikeliai. Ir lošti reikia pagal taisykles.

— Taip, sere, žinau. Aš visa tai suprantu. Lošimas — leiskit nusijuokt! Būta lošimo! Jeigu loši su gerais lošikais, tada lošimas, sutinku. Bet jeigu patekai tarp vėplų — iš kur ten bus lošimas? Jokio ten lošimo.

— Ar daktaras Termeris dar nepranešė tavo tėvams?— klausia Spenseris.

— Dar ne. Sakė, parašys pirmadienį.

— O tu pats neparašei jiems?

— Ne, sere. Aš jiems nieko nepranešiau, nes trečiadienio vakare veikiausiai pats parvažiuosiu.

— Ir kaip manai, ką jie pasakys, sužinoję, kad tu pašalintas iš mokyklos?

— Na... neapsidžiaugs, be abejo...— sakau.— Žinoma, ne... Juk aš jau iš ketvirtos mokyklos...— Aš krestelėjau galvą. Toks mano įprotis — dažnai purtau galvą. O paskui pridūriau: — Tikra velniava...— Ir dažnai velniuojusi. Klaikius vartoju žodžius ir kartais elgiuosi visai kaip mažas vaikas. Tada man buvo šešiolika, dabar jau septyniolika, bet kartais padarau ką nors nelyginant trylikos metų vaikėzas. Tikrai juokinga, juo labiau kad esu šešių pėdų pustrėčio colio ūgio ir turiu žilų plaukų. Dievaži, vienam šone, dešiniam, milijonai žilų plaukų. Nuo pat kūdikystės. Bet vis tiek kartais elgiuosi ne protingiau už dvylikametį. Visi taip sako, ypač tėvas. Iš dalies teisybė, bet ne visiškai. Suaugusieji įsivaizduoja, kad jie viską žino. Apskritai man nusišvilpt, kas ką sako, tik kartais būna pikta, kad amžinai moko elgtis, kaip pridera pagal amžių. Juk aš kartais pasielgiu taip, lyg man būtų ne šešiolika septyniolika, o velniai žino jau kiek metų. Garbės žodis! Bet tada niekas

nepastebi! Ir apskritai suaugusieji nė velnio nepastebi.

Senis Spenseris vėl pradėjo linksėti. Dar ir nosį ėmė krapštytis. Jis vaizdavo, kad paprasčiausiai šnypščiasi, o iš tikrųjų rakinėjosi nosį nykščiu. Turbūt manė, kad neverta imti į galvą, nes tik aš vienas buvau kambary. Man tiesą pasakius, nusispjauti, nors visgi šlykštu žiūrėti, kaip grėžioja pirštu nosį.

Paskui sako:

— Turėjau garbę susipažinti su tavo mamyte ir tėveliu, kai jie buvo atvažiavę pasikalbėti su daktaru Termeriu prieš keletą savaičių. Nuostabūs žmonės tavo tėveliai!

— Taip. Jie labai geri.

„Nuostabūs!“ Nekenčiu šito išpūsto žodžio kaip kažin ko. Vemt verčia išgirdus.

Staiga senio Spenserio veidas kažkaip pasikeitė. Man pasivaideno, kad dabar jis pasakys kažką gera, rimta ir protinga. Jis kilstelėjo krėsle, atsisėdo patogiau. Bet aš be reikalo nudžiugau.

Senis tiktai paėmė nuo kelių tą savo „Atlantik manthli“ ir metė ant lovos šalia manęs. Ir nepataikė. Sėdėjo tik per du colius nuo lovos ir vis tiek nepataikė. Aš atsistočiau, pakėliau žurnalą nuo grindų ir padėjau ant lovos. Man staiga padai panižo kuo greičiau nešdintis iš to kambario. Užuožčiau klaikų pamokslą.

Apskritai nesu nusistatęs prieš pamokymus, bet įsivaizduokit, koks malonumas sėdėti ant lovos, spoksoti į senį Spenserį, apsivilkusį pižama ir chalatu, uostyti „Vikso“ lašų kvapą — ir klausytis pamokslo! Peilis.

Ir prasidėjo...

— Kas tau pasidarė, vaikeli?— klausia senis Spenseris. Klausia griežtai, kaip retai kalbėdavo.— Kiek dalykų turėjai šį semestrą?

— Penkis, sere.

— Penkis. O iš kelių susikirtai?

— Iš keturių.— Aš mažumą kilstelėjau užpakalį: ant tokios kietos lovos gyvenime nebuvo sėdėjęs.— Anglų išlaikiau,— sakau,—

nes „Beovulfą“ ir „Lordą Rendalį, mano sūnų“, ir visą kitą mokėmės dar Hutono mokykloj. Anglų man kaip ir nereikėjo mokytis, tik tai retkarčiais parašydavau kokį rašinį...

Senis nesiklausė. Jis niekad nesiklausydavo, ką jam sakai.

— Aš sukirtau tave iš istorijos, nes tu nieko nemokėjai.

— Suprantu, sere. Garbės žodis, suprantu — jūs teisingai padarėt...

— Ničnieko nemokėjai,— sako jis vėl. Iš proto galima išeiti! Mane siutina, kai žmonės sako dukart tai, su kuo sutinki jau iš pirmo karto. Bet senis nepasibrangino ir trečią kartą: —

Absoliučiai nieko! Aš labai abejoju, ar tu buvai šį semestrą atsivertęs vadovėlį. Ar bent kartą atsivertei? Sakyk, vaikeli, teisybę.

— Na, porą kartų pavarčiau,— sakau.

Nenorėjau jo erzinti. Istorija jam viskas.

— Ak, pavartei porą kartų!— nusišaipė jis sarkastiškai.— Tavo, atsiprašant, egzaminų

rašinys guli ant mano spintelės. Ten, ant popierių. Gal paduotum?

Tai buvo kiaulystė, bet aš nuėjau ir atnešiau, ko jis prašė, ką daugiau darysi. Tada vėl atsisėdau ant tos cementinės lovos. Ir velnias mane užnešė atsisveikinti su juo!

Jis paėmė mano rašinį taip, lyg jis būtų mėšlinas.

— Nuo lapkričio ketvirtos iki gruodžio antros mes nagrinėjom Egiptą,— sako jis.— Tu pats pasirinkai šitą temą rašiniui. Ar nepageidautum, mano mielas, pasiklausyti, ką čia prirašei?

— Ne, sere, nelabai.

Bet jis vis tiek ėmė skaityti. Jeigu mokytojai ko užsimano, jų nesulaikysi. Varo savo, ir gana.

— „Egiptiečiai buvo senovinė kaukaziečių rasė. Jie gyveno Afrikos šiaurėje. Afrika, žinia, yra didžiausias Rytų pusrutulio žemynas“.

Aš turėjau sėdėti ir klausytis šito skiedalo! Tai iš tiesų buvo kiaulystė.

— „Egiptiečiai mus šiandien nepaprastai domina dėl įvairių priežasčių. Šių dienų mokslas vis dar nepajėgia išaiškinti, iš ko buvo gaminamas paslaptingas tepalas, kurį egiptiečiai naudodavo balzamuodami numirėlius, kurių veidai per daugybę šimtmečių išsilaikydavo nesupuvę. Ši įdomi mįslė tebėra rimtas iššūkis šiuolaikiniam, dvidešimtojo amžiaus mokslui“.

Jis nustojo skaityti ir pasidėjo rašinį ant kelių. Jaučiau, kad pradėdu lyg ir neapkęsti jo.

— Tavo, atsiprašant, rašinys apie egiptiečius tuo ir baigiasi,— jo balsas buvo bjauriai sarkastiškas. Niekad nepasakytum, kad toks senas kelmas dar gali būti sarkastiškas. puslapio gale tu netgi laišką man parašei!— sako jis.

— Taip, sere, prisimenu,— šaute iššoviau aš. Kad jis bent jau šito neskaitytų! Kur tau, greičiau traukinį sustabdytum, o ne jį! Užsidegė senis kaip degtukas.

— „Gerbiamas misteris Spenseris!— skaitė jis balsiai.— Tai viskas, ką aš žinau apie egiptiečius. Mane jie neypatingai domina, nors jūs ir labai įdomiai apie juos pasakojate. Nieko, jeigu jūs ir sukirsit mane iš istorijos, nes aš ir taip neišlaikiau nė vieno dalyko, išskyrus anglų. Su. pagarba. Houldenas Kolfildas“.

Tada jis padėjo tą nelaimingą rašinį į šalį ir pažvelgė į mane taip, lyg būtų užmetęs teniso sausą ar dar ką. Nežinau, ar dovanosiu jam kada už tai, kad jis balsiai skaitė visą tą šlamštą. Aš nebūčiau balsiai skaitęs jam, jeigu jis būtų taip parašęs. Garbės žodis, nebūčiau. Juk aš tą pastabą pridėjau tik dėl to, kad jis per daug nesigraužtų mane sukirsdamas.

— Ar tu, vaikelis, manai, kad aš neteisingai pasielgiau?— klausia jis.

— Ką jūs, sere! Priešingai!— sakau. Po galais, kada jis liausis vadinęs mane vaikeliu? Jis bandė nusviesti mano rašinį ant lovos. Bet ir vėl, aišku, nepataikė. Atsistojau, paėmiau nuo grindų ir

padėjau tą savo rašinį ant „Atlantik manthli“.
Man jau ėmė įkyrėti — lankstykis kas akimirką.

— Ką tu būtum daręs, manim dėtas?— klausia senis.— Tiktai sakyk teisybę, vaikeli.

Buvo aišku, kad ir jis nedžiūgauja mane sukirtęs. Gavau užkalbėti jam dantį. Pasakiau, kad esu nemokša, idiotas ir panašiai. Ir kad būčiau jo vietoj pasielgęs lygiai taip pat, ir kad toli gražu ne visi supranta, koks sunkus ir nedėkingas mokytojo darbas. Vis apie tą patį. Skiedžiau, kiek įmanydamas. Juokingiausia, kad taukšdamas galvojau visai apie ką kitą. Aš gyvenu Niujorke, todėl galvojau apie tvenkinį, kuris yra Centriniam parke, netoli Pietinio išėjimo. Spėlioju, ar jis jau bus užšalęs, kai grįšiu, o jei taip, tai kur dėsīs antys. Įdomu, kur jos dingsta, kai vanduo sušąla į ledą? Gal kas atvažiuoja sunkvežimiu, sugaudo jas ir nugabena į kokį zoologijos sodą? Gal jos pačios išskrenda kur nors?

Šiaip ar taip, man gerai išėjo: šnekuosi sau su seniū Spenseriū, o galvoju apie antis. Juokinga, ar ne? Apskritai su mokytojais galima kalbėtis nieko negalvojant. Bet staiga nei iš šio, nei iš to jis pertraukė mane. Jis amžinai pertraukia.

— Vaikeli... Aš norėčiau žinoti, kaip tu dabar jautiesi, po viso šito? Man būtų labai įdomu...

— Jūs turit galvoj — kai pašalino iš Pensio?— pasitikslinau aš. Kad jis bent užsidengtų tą savo barkšančią krūtinę! Ne toks jau malonus reginys.

— Jeigu neklystu, kartojasi ta pati istorija, kaip ir Hutone, o taip pat Elktonhilze?— paklausė jis ne tik pašiepiamai, bet ir tulžingai.

— Ne, sere, ne visai ta pati,— sakau.— Iš Elktonhilzo manęs nepašalino. Aš, galima sakyti, pats išėjau.

— Gal galima paklausti, kodėl?

— Kodėl? Ilga istorija, sere... Ilga ir paini.— Visai neturėjau ūpo su juo aiškintis. Jis vis tiek

nebūtų supratęs. Ne jo stilius. Svarbiausia priežastis, dėl kurios aš išėjau iš Elktonhilzo — veidmainiai. Apsimetėlis ant apsimetėlio. Pavyzdžiui, tas jų direktorius misteris Hasas — tikras veidmainių karalius. Senis Termeris palyginti angelas. Sekmadieniais, būdavo, suvažiuoja į mokyklą tėvai, o senis Hasas net sušilęs laksto nuo vieno prie kito ir spaudžia visiems rankas. Toks malonus, nuoširdus ir dar velniai žino koks. Bet tik ne su senais ar prasčiau apsirengusiais. Pats mačiau, kaip jis sveikinosi su mano kambario draugo tėvais. Įsivaizduokit, jeigu žmogaus motina kiek aptukusi ar apskritai nelabai graži, ir jei kieno nors tėvas vilki švarką su iškimštais pečiais ir avi prieštvaninius juodus ir baltus kamašus, tai senis Hasas, būdavo, ranką spust, galvą linkt, prasišiepia — ir baigta kalba. Su kitais šnekasi neatsišneka po pusę valandos! Negalėdavau pakęsti. Iš proto vesdavo! Vemt verčia vien prisiminus. Šuniu man atsiduoda tas jų Elktonhilzas.

Senis Spenseris kažko paklausė, bet aš neišgirdau. Tebegalvoju apie tą bestiją Hasą.

— Kažką sakėt, sere?— paklausiau.

— Ar tau širdies neskauda, kad nebegrįši į Pensį?

— Šiek tiek skauda... Be abejo skauda. Bet neypatingai. Kol kas lyg ir neskauda. Nesigraudinu turbūt todėl, kad beveik negalvoju, jog esu išvytas. Nieko daugiau negalvoju, tik kad važiuoju trečiadienį namo. Aš idiotas.

— Ar tu, vaikeli, niekad nesusimąstai apie savo ateitį?

— Kodėl? Susimąstau. Žinoma, susimąstau. Aš pagalvoju valandėlę. Pamąstau kartais. Bet tik kartais. Nedaug.

— Dar susimąstysi!— sako Spenseris. Pirštus grauši, vaikeli. Bet bus vėlu.

Nekenčiu tokių niūrių užuominų. Tarytum mirties nuosprendį paskelbė. Bjauru.

— Gerai, sere, susimąstysiu,— sakau.

— Norėčiau įkristi tau nors kiek proto, vaikeli. Aš tiktai gero tau noriu, pats matai. Padėti tau stengiuosi.

Tai buvo teisybė. Pats mačiau. Tik bėda, kad mes buvome priešinguose ašigaliuose.

Visiškai priešinguose.

— Taip, sere, suprantu,— sakau. Aš jums nuoširdžiai dėkingas. Rimtai. Ir

nepamiršiu, sere, ačiū... Aš atsistojau nuo lovos. Garbės žodis, už jokių pinigų nebūčiau įstengęs išsėdėti ant jos dar dešimtį minučių. Na, bet aš jau eisiu. Reikia užbėgti į sporto salę pasiimti daugybės daiktų, kuriuos vešiuosi namo.

Jis pasižiūrėjo į mane ir vėl ėmė linkčioti galvą, vis toks pat rimtas. Man staiga velniškai jo pagailo. Tačiau pasilikti nė už ką negalėjau — ir dėl to, kad mes buvome priešinguose ašigaliuose ir kad senis, mesdamas kokį daiktą ant lovos, nepataikydavo, ir dėl to, kad jo

atsivėpusi krūtinė ir senas, aptriušęs chalatas, ir kad kambarys dvokė gripu ir „Vikso“ lašais.

— Tik jūs, sere, dėl manęs nesisielokite,— sakau. Viskas bus gerai. Dabar mano pereinamasis amžius... Juk visiems būna toks laikotarpis, ar ne?

— Nežinau, vaikeli. Nežinau. Nekenčiu, kai sako ir nieko nepasako.

— Tikrai taip. Visiems būna pereinamasis amžius,— aiškinu aš. Viskas bus gerai. Jūs nesirūpinkit, nesikrimskit dėl manęs... Aš net ranką uždėjau jam ant peties. Gerai?

— Gal išgersi puodelį šokolado išeidamas? Misis Spenser būtų...

— Su malonumu išgerčiau, sere, bet, matot, man reikia skubėti į sporto salę. Ačiū, sere. Ačiū už viską.

Pagaliau paspaudėm vienas kitam rankas ir visa kita. Bet man kažkodėl pasidarė velnioniškai graudu.

— Aš parašysiu jums, sere. Saugokitės, neperšalkite kad neatkristumėt.

— Sudie, vaikeliai...

Man uždarius duris ir einant per valgomąjį, senis kažką suriko, bet aš gerai neišgirdau.

Man rodos, jis suklykė: „Laimingai!“ Gal ir ne. Tikriausiai, kad ne. Aš niekam nerėkčiau visa gerkle: „Laimingai!“ Klaikiai skamba, kai pagalvoji.